

experiri potest, at minime dolorem sensibilem, ad quem corporis concursus exquiritur. Hinc merito D. Thomas docet, intellectum et voluntatem, utpote facultates seu vires pure spirituales, inorganicas esse, ac in sola anima, tamquam in proprio et completo subjecto, recipi atque existere; facultates vero sensitivas, utpote inferioris ordinis, et brutis etiam, quæ spirituales substantiæ non sunt, congruentes et organicas esse dicendas, et in anima simul cum corpore sive in *conjuncto* esse, tamquam in proprio et adæquato subjecto. Hanc D. Thomæ sententiam, quæ corollarium est ipsius doctrinæ circa distinctionem et absolutam separationem sensus ab intellectu, Cartesius cartesianique oppugnarunt, viam sternentes sequentibus materialistis et sensualistis, dum sentire et cogitare unum idemque faciebant¹; sed hodie nunc præfatam distinctionem absolutam inter sensibilitatem et intellectum ipsimet prudentiores medici ac physiologi cum D. Thoma fatentur².

¹ «Sentir, ajebat Descartes, n'est rien autre chose que penser». *Œuvr. compl.*, t. I, pág. 255. Et alibi: «Par le mot de penser, j'entend tout ce qui se fait en nous... C'est pourquoi, non seulement entendre, vouloir, imaginer, mais aussi sentir, est la même chose que penser». *Ibid.*, t. III, pág. 67.

Post hæc, nihil mirum ac nimis verum, quod ipsemet V. Cousin adfirmat et fatetur, scholam, nempe, sensualistarum ex cartesianismo prodiisse. Quandoquidem, si *cogitare, intelligere, velle, imaginari, et sentire* unum idemque sunt, pronum est colligere, ac legitime subdere licet sensualistis: «atqui bruta animantia vere sentiunt; ergo cogitatione, intellectu et voluntate etiam donantur. Ergo ex eo, quod homo intelligit et vult, non licet ipsum a brutis animantibus essentialiter discriminare, nec adstruere, animam habere spiritualem et immortalem, per quam ab eisdem differat». Et tamen, si superis placet, *Cartesius omnium primus animæ rationalis spiritualitatem vere demonstravit*: ita ore pleno adfirmant et super tecta prædicant catholici nominis scriptores quidam et philosophi.

² Notum satis est, cartesianos fere omnes quamplurimosque alios philosophos adfirmare, sensationem doloris ac sensuum

Objic. 3.º Motivum infallibile certi iudicii debet esse quid notissimum; atqui conscientia quid notissimum non est; ergo... Prob. min. Veracitas conscientiæ nequit demonstrari; sed quod demonstrari nequit, nec notissimum dici potest, sed potius ignotum; ergo...

Resp. Neg. min. Ad prob. dist. min. Quod demonstrari nequit, *nec directe, nec reflexe et indirecte*, etc., trans.; *directe, sed potest per reflexionem*, neg. Primo igitur, conscien-

omnium externorum in cerebro peragi, vim sensitivam cum intellectiva in homine confundentes ac identificantes. Ast vero Flourens experimentis tam a se, quam ab aliis factis ostendit, non solum sensibilitatem ab intelligentia penitus differre, sed hujus organum, nempe, cerebrum (quod sane accipere oportet de organo indirecto et mediato, quatenus cerebrum est organum sensuum interiorum ac præsertim imaginationis, ex qua intellectus quasi materiam et elementa intellectualis cognitionis accipit) ab organo generali sensibilitatis prorsus discriminari: immo etiam cerebrum, quod apud plurimos e recentioribus erat organum, non solum intelligentiæ, sed etiam sensibilitatis, omnimoda impassibilitate vel insensibilitate gaudere. «Il faut faire, ait ille, une grande distinction entre les sens et l'intelligence. L'ablation d'un lobe cérébral laisse la *sensation*, le *sens*, la *sensibilité* de la retine, la *mobilité* de l'iris; elle ne détruit que la *perception* seule... Il y a deux moyens de faire perdre la vision par l'encephale: 1.º par les tubercules, c'est la part du sens, de la sensation; 2.º par les lobes, c'est la part de la perception, de l'intelligence...

La sensibilité n'est donc pas l'intelligence; penser n'est pas sentir, et voilà toute une philosophie renversée». *De la Vie et de l'Intellig.*, cap. VIII, pág. 49.

«Penser, subdit, *Ibid.*, pág. 50, est si peu sentir (même matériellement parlant), que le cerveau est insensible, impassible; on peut le blesser, le piquer, le couper par tranches sans produire aucune douleur...

La sensibilité et l'intelligence sont donc deux faits distincts, et si distincts, qu'ils ne résident pas même dans le même organe; qu'ils résident dans deux organes très-distincts, très-différents, très-independants l'un de l'autre».

tiæ veracitas, si non directe, at certe indirecte per reflexionem demonstrari potest, ejus nempe naturam attentius et accuratius exponendo, ac ducendo ad impossibile vel absurdum, prout ex probationibus apparet. Deinde, conscientia, utpote quid ex seipso notissimum ac perspicuum, demonstrari non indiget, ut veritatis tuta regula ac motivum certi judicii esse possit. Cæterum, capacitas demonstrationis necdum necessaria non est ad hoc, ut aliquid notissimum ac verum dicatur, ut potius ea vere ac proprie dicantur notissima, quæ demonstrationem non patiuntur. Omnis siquidem demonstratio, nisi infinitum progressum habeat, devenire tandem debet in rem seu veritatem aliquam, quæ per seipsam nota sit, ac demonstrari nec indigeat, nec possit.

§ III

De criterio sensus communis.

Prænotanda:

1.º Sensus communis vocabulum non usurpatur hic nec pro sensu aliquo interno, qui externorum sensationes colligit, nec etiam proprie pro communi hominum consensione in veritate aliqua amplectenda; sed quatenus hoc nomine designatur *vis quædam hominibus naturaliter insita, ex qua certe judicium ferunt de rebus quibusdam, priusquam earum veritas menti sese offerat explicita ac perfecta perspicuitate.* Ad diversa veritatum genera porrigitur hujusmodi vis, ut videre licet, si pauca proponantur exempla: *nuditas est cooperianda; ex fortuita characterum permixtione hispanum lexicon ordinatum non exurget; corpora extra nos existunt; quædam actiones sunt honestæ, aliæ turpes,* cum sexcentis aliis, quibus vel rudiores homines adsensum præbent, absque eo quod motivum rationale hujusmodi adsensus explicite et perspicue pervideant.

2.º Ast non propterea descendimus in sententiam illorum, qui, scholæ scoticæ vestigiis insistentes, ajunt, præfatum

adsensum ex cæco quodam instinctu promanare; adeo ut non alia ratio assensus existat vel assignari possit nisi naturæ instinctiva et necessaria inclinatio. Nos e contra existimamus, adsensum præstitum veritatibus sensus communis ex ipsarum evidentia potissimum oriri; evidentia, inquam, non explicita ac distincte percepta, prout in intuitione primorum principiorum habetur, sed implicita potius, cujus intuitio menti inest sub quadam universalitate et confusione; ita ut mens ad adsensum pertrahatur ex reali evidentia objectiva, quæ in veritate proposita apparet, cujus tamen evidentia claræ, distinctam ac veluti reflexam conscientiam nondum habet. Atque hujus rei signum quoque est, quod veritates illæ, quæ sensus communis dicuntur, evidentissime demonstrari possunt, idque facili ac perspicua demonstratione: quod sane locum non haberet, nisi vel ex seipsis, vel ex proxima relatione et nexu cum aliquo primo principio evidentia afficerentur. Rejiciendus ergo instinctus ille intellectualis cæcus et necessarius, a quibusdam recentioribus in philosophiam invectus, qui si semel admittatur sensu, quem ejus propugnatores volunt, perit maxima ex parte scientifica et rationalis cognitio hominis, simulque scepticismo via sternitur.

3.º Cave tamen, ne inde concludas, adsensum præstitum veritatibus sensus communis ex evidentia objecti unice procedere: evidentia quidem adest, et est motivum seu fundamentum rationale et reflexum assensus; attamen, quia ex una parte præfatæ veritates necessitates físicas et morales hominis præcipue respiciunt, et ex altera parte quia evidentia, quæ eis inest, rudioribus aut minus exculptis satis perspicue et aperte non apparet ad hoc, ut ipsis protinus et sine hæsitatione firmiter adhæreant et adsentiantur, providus naturæ Auctor homini indidit quamdam naturalem propensionem, qua vis evidentia perficitur et completur ad assensum extorquendum. Uno verbo: veritates sensus communis habent in se evidentiam sufficientem ad firmum assensum producendum: sed, quia hæc evidentia non statim perfecte et nitide fulget, et ex alia parte homines præfatis veritatibus adsentiri

indigent sine mora ulla, certissime ac frequenter, ipsis Deus inseruit vehementem inclinationem ad firmissimum assensum prædictis veritatibus præstandum, statim ac menti offeruntur. Atque sub hoc respectu verum existit, quod dici consuevit, nempe, sensum communem esse inclinationem necessariam et ineluctabilem ad quasdam veritates; numquam tamen instinctiva seu cæca congrue nuncupatur.

4.º Porro, ut veritas aliqua sensus communis merito dicatur, quibusdam notis insigniatur oportet. Primum itaque,

a) *Constans sit ac communis*, eamque proinde amplectantur homines ratione utentes, ab omni tempore, et apud nationes, non solum barbaras, sed cultas.

b) *Rationi sit consentanea*, ita ut, si in examen rationale et scientificum revocentur hujusmodi veritates, solido niti fundamento, detegatur.

c) *Natura cum ratione duce eliciatur*; unde tamquam sensus communis iudicium habendum non est, quod ex præiudicio, passione aliqua, ut spe vel metu, ex ignorantia, perverso more, vel superstitione, originem ducit.

d) Quidam addunt, ut ordinetur ad explendam physicam, intellectualem vel moralem hominis necessitatem; sed hæc conditio non omnibus inest, ut videre licet in hac sensus communis veritate: *typi litterarum si temere projiciantur, non exurget lexicon hispanum*, qua profecto nulla hominis vera necessitas expletur ¹.

THESIS

Sensus communis modo expositus certi iudicii motivum infallibile haberi debet.

Prob. Iudicia sensus communis, modo expositi, partim

¹ Quarta conditio ex assignatis a Balmes ita habet: «Toda verdad de sentido común tiene por objeto la satisfacción de alguna gran necesidad de la vida sensitiva, intelectual ó moral». *Filosofía Fundamental*, lib. 1.º, c. xxxii.

fundantur in natura hominis rationalis, prout objecti evidentiam perspicit adsequiturque; partim in naturali et invincibili inclinatione naturæ humanæ; atqui ex utroque capite ipsi congruit esse motivum infallibile certi iudicii; ergo... Et quidem, quod ex primo capite, ex his, quæ supra de evidentia hujusmodi veritatum, si non immediata, sane mediata *proxima*, primis principiis haberi debet; et præterea robor et vim accipit

Ex secundo capite: profecto enim, cum impulsus ille naturalis, quo ad ferenda hujusmodi iudicia ducimur, omnibus hominibus ratione utentibus communis sit ac constanter insit, ab ipso naturæ Auctore Supremo originem ducere necesse est; ergo, si ad falsa iudicia propensio illa impellit, ad falsum nos impelleret Auctor naturæ, ipsique proinde adscribenda esset nostra deceptio. Nisi ergo dicere velimus, naturam rationalem ipsumque ejus Auctorem ad falsum nos necessario impellere, fateri cogimur, sensum communem necessarium habere nexum cum veritate: siquidem «omni autem in re, ajebat Tullius, consensio omnium gentium lex naturæ putanda est... atque hæc ita sentimus natura duce».

SOLVUNTUR OBJECTIONES

Objic. 1.º Infallibile motivum vel criterium veritatis ad falsum iudicium nunquam impellit; atqui, quod nos vocamus sensum communem, ad falsum iudicium quandoque impellit; ergo... Prob. min. Naturali inclinatione homines feruntur ad iudicandum, calorem, ex. gr., dulcedinem, sonum, frigus, etc., realiter inesse corporibus; atqui hocce iudicium falsum est, ut philosophi demonstrant; ergo...

Responderi potest 1.º negando, hujusmodi iudicium ad sensum communem spectare: semel quippe data hypothesi, quod philosophi demonstrent, hocce iudicium falsum esse, conditiones exueret ad veritatem sensus communis requisitas; quandoquidem nec commune et constans esset illud iudicium, nec rationi consentaneum, ac proinde non ex na-

turæ inclinatione , sed ex præjudicio vel alio extraneo fonte oriretur. Sed tamen ,

Resp. 2.º Neg. min. Ad prob., dist. maj. Naturali , etc. , *quatenus his nominibus significantur sensationes* , neg. ; *quatenus præfata nomina significant reales qualitates corporum* , a quibus sensatio oritur , conc. Quæ distinctio min. etiam applicatur. Itaque , cum dicitur , calorem , dulcedinem , alia hujusmodi , non in corporibus externis , sed in subjecto sentiente existere , vel id accipitur eo sensu , quod corporibus non insunt prout sensationes sunt , id est , quatenus significant et involvunt experientiam sensibilem , vel accipitur eo sensu , quod calor , dulcedo , etc. , nihil sint in objecto , sed tantum in subjecto eas percipiente , ita ut non sint qualitates , dispositiones , modificationes , vel quocumque nomine appellentur , quæ vere et realiter corpus externum afficiant tamquam ejusdem accidentia. Si priori accipiatur sensu , falsum est , hominem ferri ex naturæ inclinatione ad judicandum , calorem , etc. , corporibus inesse ; namque non tantum philosophi omnes , sed vel ipsi rustici homines sciunt , et facile ac ultro fatebuntur , dum affirmatur , *ignem* , ex. gr. , *esse calidum* , *glaciem frigidam* , *saccharum dulce* , etc. , sensum non esse , quod ignis sensationem vel experientiam caloris habeat , saccharum dulcedinis , etc. , sed tantum qualitatem quamdam eis inesse , quæ calor , dulcedo , etc. , dicitur , et a qua corpus ipsum *calidum* , *frigidum* , *dulce* denominatur : aliud quippe est calidum esse , aliud calorem habere sensibiliter , vel ipsum experiendo. Immerito igitur et ad risum Cartesius , Mallebranche aliique e cartesianæ scholæ jactitarunt , se profligasse universalem errorem , quo tenebantur non solum vulgi homines , sed ipsi Scholastici , atque detexisse , odorem , calorem , saporem aliasque similes sensationes , non in corporibus , sed in sentiente tantum reperiri. ¡Quasi vero nescirent Scholæ philosophi , sensationem caloris , non in igne , sed in manu reperiri ! Quod si ignari quidam homines concipiunt calorem , saporem et cæteras hujusmodi qualitates corporum , tamquam quid omnino simile ipsi sensationi ex eis-

dem ortæ , id confusioni idearum ¹ et defectui reflexionis tribuendum est.

Objic. 2.º Plures Deos admittere est turpissimus error ; atqui communis sensus ad plures Deos admittendos homines induxit ; ergo... Prob. min. Quod communi omnium hominum consensu et sententia habetur , sensui communi est tribuendum ; atqui polytheismus olim viguit ex unanimi populorum hominumque consensu ; ergo...

Resp. Neg. min. Ad prob. , dist. min. Polytheismus , etc. , ex omnium populorum hominumque consensu , neg. ; *aliquorum* populorum , subd. : *quoad omnes ætates* , neg. ; *quoad aliquas ætates et personas* , conc.

Ut omittamus itaque , polytheismum nec nunc apud plurimos populos vigere , nec rationi consentaneum esse , quæ sufficienter ad ipsum excludendum e numero judiciorum ex communi sensu nuper exposito promanantium ; indubium est , errorem hunc nec apud ipsos veteres populos et homines unanimem vel universalem extitisse. Siquidem unanimis consensus dici nequit is , cui primitus homines non adhæse-

¹ Ipsemet Reid , qui Aristotelem et Scholasticos non semel immerito carpit Cartesiumque nimis extollit , ea , quæ dicimus , agnoscit. En ejus verba ex gallico idiomate ad patrium versa. «El vulgo dice: el fuego es caliente, la nieve fría, el azúcar dulce; nuestros sentidos lo atestiguan, y es un absurdo el negarlo. Los filósofos dicen: el calor, el frío, la dulzura, no son más que sensaciones existentes en nosotros; suponer que estas sensaciones están en el fuego, en la nieve, en el azúcar, es un absurdo.

La contradicción aquí es más bien aparente que real. Proviene de un abuso de palabras por parte de los filósofos , y de cierta confusión de ideas por parte del vulgo. Cuando el filósofo dice que no hay calor en el fuego , ¿qué es lo que entiende por esto ? que el fuego no experimenta la sensación de calor ; tiene razón : y si se toma la pena de explicarse , el vulgo será de su misma opinión. Pero , en realidad , el filósofo se expresa mal , porque existe realmente en el fuego una cualidad , que se llama calor ; y tanto los filósofos como el vulgo designan por este nombre la

runt, quippe unius Dei traditio et cultus per Adamum in posteros transmissa fuere, atque inter homines invaluit verus cultus, quousque passionibus corrupti dogmata etiam corruerunt. Deinde integra Judæorum natio Deorum pluralitatem rejiciebat, quod ad consensus universalitatem et constantiam labefactandam sufficeret. Id, ut prætermittam, eo etiam tempore, quo polytheismus grassabatur per populos et nationes, non defuisse philosophos et sapientes, qui Dei unitatem agnoverint.

Objic. 3.º Si communis sensus alicujus veritatis esset tutum criterium, maxime ad Dei existentiam agnoscendam; atqui Dei existentiam communis sensus non testatur; ergo... Prob. min. Veritas sensus communis homines quoscumque ad assensum pertrahere debet; atqui in agnoscenda Dei existentia non omnes homines conveniunt; ergo... Min. prob. 1.º ex atheis, qui quovis tempore extiterunt; 2.º ex populis barbaris, quorum quidam, ex navigantium testimonio, nullam Dei notitiam obtinent; 3.º ex philosophis veteribus, qui fere omnes æternitatem materiæ docuerunt, quæ necessitatem et existentiam veri Dei excludit.

qualidad más bien que la sensación, la mayor parte de las veces. Así, pues, los filósofos toman el término en un sentido, y el vulgo en otro. En el sentido del vulgo, la proposición del filósofo es realmente absurda, y el vulgo sostiene que lo es: en el sentido del filósofo, la proposición es verdadera, y el vulgo lo reconocerá desde el momento en que se le manifieste su significado; porque el vulgo sabe muy bien que el fuego no siente el calor, y esto es precisamente todo lo que el filósofo quiere significar al decir que no hay calor en el fuego.» *Œuvr. compl.*, trad. de Jouffroy, t. III, Essai 2.º, c. XVII.

Ille idem postquam adfirmavit, Aristotelem docuisse, odores, sapes, colores, etc., esse formas substantiales corporum (quod sane falsum est, nusquam enim docuit Aristoteles, præfatas formas esse *substantiales*, sed tantum accidentales), subdit: «Aristote avait raison de croire que les saveurs, les odeurs, les couleurs, sont qualités inhérentes aux corps, et qui existent indépendamment de nos sensations; la nature même nous l'enseigne». Ibid.

Resp. neg. min. Ad probat. dist. min. Non omnes homines *ratione utentes*, neg.; *qui ratione non utuntur*, trans. Quamvis ergo quidam homines vel propter nimiam et inveteratam barbariem, vel propter pravas affectiones et consuetudines, belluino more viventes, rationis lumen ita exstinguerent, ut Dei notionem nullam haberent; nihil ex hoc adversus communis sensus testimonium colligere liceret, sicut non licet ex perpetuo fatuis et amentibus. Sed præterea ad singulas min. probationes breviter respondeo:

Ad primam. Quovis tempore exstiterunt athei *practici*, qui, scilicet, ita vixere et vivunt, quasi nullus Deus peccatorum vindex existeret. Nusquam vero exstiterunt athei veri speculativi, qui revera apud se certo existimarent, nullam Divinitatem esse. Namque, si de philosophis et cultis hominibus loquamur, ipsis congruit illud Senecæ: «Mentiuntur, qui dicunt, se non sentire Deum; nam, etsi tibi affirmant interdum, noctu tamen et soli dubitant». Si vero de hominibus incultis et barbaris sermo sit, illud Ciceronis eis accommodatur: «Nulla gens est, neque tam immansueta, neque tam fera, quæ non, etiamsi ignoret, qualem habere Deum deceat, tamen habendum nesciat». Ex quo patet responsio

Ad secundam. Nam tribus illæ, de quibus historici et navigantes, Divinitatis sensum aliquem et conceptum possident, quamvis hæc notio ex rationis imbecillitate, pravis consuetudinibus, passionibus aliisque causis, in eis oblitterata quodammodo reperiatur. Adde his, navigantium de re hac narrationibus vel nullam, vel minimam fidem adhibendam; cum, ut alia prætermittam, barbarorum linguam vel penitus ignorent, vel non satis calleant ad eorumdem internum sensum rimandum et perscrutandum.

Ad tertiam. Veteres philosophi æternitatem materiæ adstruentes notionem quidem Dei deturpabant; at ejus existentiam non inficiabantur, sed expressis verbis adfirmabant, ut videre licet in Platone et aliis. Quod si hujus rei causam quæras, eam reperies in summa difficultate, qua humana ratio ad ideam creationis assurgit. Unde veteres illi revela-

tionis lumine orbati ad Dei Creatoris ex nihilo notionem non assurgebant, simul dum Dei existentiam et unitatem demonstrabant.

§ IV

De criterio sensuum externorum.

Prænotanda:

1.º Considerare oportet in externis sensibus eorum *finem*, *objectum*, *conditiones*, quæ ad certitudinem iudicii determinandam requiruntur.

2.º *Finis* sensuum duplex distinguitur: alter *immediatus* et *physicus*; alter *mediatus* et *intellectualis*. Primus est conservatio corporis ac vitæ; atque hunc finem sensus adimplent, quatenus per eos admonemur de rebus ad vitam et corpus necessariis, utilibus, vel noxiis. Secundus vero est corporum impressiones animæ referre, ac intellectui materiam ministrare ad rerum præsertim materialium notiones et ideas eliciendas. Ex perceptionibus etenim ac representationibus, tum externorum, tum internorum sensuum, humana ratio procedit ad plurimarum veritatum cognitionem ex innata vi et activitate. Ex parte itaque posterioris hujus finis, sensus sunt veluti mentis nuntii, ordinemque dicunt ad veritatem.

3.º *Objectum* sensuum universim spectatum sunt corpora, sive proprium, sive externa: sensatione enim corpus aliquod in concreto attingimus, ut oculis turrim coloratam, rectam, rotundam, etc. Nihilominus in corporibus quædam sunt, quæ primario et *speciatim* ab aliquo sensu attinguntur, ut color a visu, sapor a gustu, etc.: alia, quæ primario quidem, sed *communiter* a duobus vel pluribus sensibus attingi possunt, ut magnitudo, figura, etc., quæ per visum et tactum percipi queunt. Apud Scholasticos prima *sensibilia propria* appellari consueverunt; posteriora vero *sensibilia communia*. Substantiam denique ipsam corporis, cui hæc

insunt, sensibilem *per accidens* dicebant. De his fusius in Psychologia.

4.º *Conditiones*, quæ ad veritatem sensuum requiruntur, sunt: 1.^a ut sensus bene valeant et apte sint dispositi, tam ex parte organi, quam ex parte medi; 2.^a ut intra limites proprios contineantur, cujus conditionis defectu fallimur, dum vel de sensibili *communi* ex unico sensu judicamus, vel ex sensibus circa corporum essentiam et quascumque proprietates iudicium proferre volumus; 3.^a ut sensus testimonium sit constans ac perseverans, quæ conditio deficit in somniantibus; 4.^a ut sit uniforme et consentaneum, ita ut unus sensus alteri non contradicat, cujus conditionis defectu decipitur homo, si figuram baculi aquæ partim immersi ex solo visu dijudicet; 5.^a demum ut ratio eis præsideat, eorum exercitium dirigendo, relationem et impressionis conditiones perpendendo, ac testimonia in examen revocando, priusquam iudicium pronuntiet.

5.º Adversus sensuum criterium insurrexerunt quovis tempore idealistæ, inter quos

a) Berkeley statuit, sensationem nihil esse aliud quam internam et subjectivam mentis affectionem, ac proinde ex ipsa corporum realem existentiam minime dignosci aut demonstrari posse.

b) Kant et Fichte, quorum primus corpora, prout extra animam spectantur et in seipsis, tamquam quantitates vel res incognitas habet, non inficiatus est tamen existentiam plurium animarum. Alter vero, nihil tanquam reale admittens nisi *τὸ ego purum*, ex cujus libera activitate, non solum externus mundus, sed reliqua cuncta objecta rationis oriuntur, realitatem omnem, non tantum corporum, sed spirituum etiam, atque ipsius propriæ animæ, quatenus individua et determinata existit, penitus e medio tollit; unde ejus systema *idealismus transcendentalis* vel *egoismus absolutus* nuncupari posset.

c) Mallebranche contendit, corpora quidem revera extra nos existerè; sed id nobis minime constare sensuum ope et

relatione, sed tantum ex revelatione divina. Huic Mallebranche placito præiverat quodammodo Cartesius, corporum existentiam ex Dei veracitate repetendo; atque ex parte adhæsit nostris temporibus Lamennais, qui sensuum testimonio, qua tali, ac in seipso spectato vim certam negavit.

THESIS

Sensuum testimonium infallibile est motivum iudicii certi, tutumque proinde veritatis criterium, dum conditiones ad eorum rectum usum requisitæ adhibentur.

Prob. 1.º Sensuum testimonium, juxta prænotata acceptum, necessariam habet cum veritate connexionem: 1.º quia, si mens deciperetur, dum de rebus sensibilibus iudicium profert ex sensuum testimonio recte adhibito, deceptio hæc in naturam ipsam, vel potius in naturæ Auctorem redundaret; deceptio namque, quæ ex potentia cognoscente et circa proprium objectum recte adhibita profluit, in Auctorem ipsius potentiæ proculdubio refunditur.

2.º Quia hujusmodi testimonium ex seipso perspicuum est ac quid notissimum, non secus ac evidentia et conscientia. {Quid enim magis animæ notum quam id, quod per externos sensus perspicue videt, tangit, etc.? Unde merito irri-deretur, qui, dum mensam tangit et videt, cibum sumit, calamo scribit, affirmaret, se vere ipsam mensam non videre, nec ipsum cibum realiter sumere, nec calamum, quo scribit, vere inter digitos habere; sed hæc omnia nihil esse aliud quam interna ac mere subjectiva phænomena apparentesque vel delusorias imagines.

3.º Denique sensuum testimonium ultima est ratio, quam afferre possumus pro certitudine quorundam iudiciorum, quæ altera est nota criterii veritatis. Nam, si quis, ex. gr., a me quærat, cur certus sim, mensam hanc ad ulnam in longum protendi, nihil aliud profecto respondere possum aliamve assignare rationem, nisi quia oculis et tactu clare ita percipio,

Prob. 2.º thesis. Si sensuum testimonium non esset me-

dium tutum ac certum dijudicandi ac discernendi verum et falsum quoad sensibilia plurima, physica scientia penitus periret, vel potius impossibilis redderetur, quippe quæ, tota quanta est, experientia et observatione nititur; ast vero experimenta et observationes circa corpora ipsorumque qualitates et effectus non aliter quam per sensus possunt institui. Immo etiam, si sensibus recte adhibitis firma fides non adhibetur, reliquæ etiam scientiæ magna ex parte labefactantur; quandoquidem sibi quisque conscius est, se ex corporum existentia, qualitatibus, accidentibus, effectibus, plurimas veritates, tum circa ipsa corpora, tum circa objecta pure intelligibilia inferre, quæ sane veritates nutarent, si ea, quæ sensibus intuemur, vera non essent. Hinc apposite D. Thomas ¹: «Quandoque proprietates et accidentia rei, quæ sensu demonstrantur, sufficienter exprimunt naturam rei, ac tunc oportet, quod iudicium de re vera, quod facit intellectus, conformetur his, quæ sensus demonstrat de re; et hujusmodi sunt omnes res naturales, quæ sunt determinatæ ad materiam sensibilem: et ideo in scientia naturali terminari debet cognitio ad sensum, ut, scilicet, hoc modo iudicemus de rebus naturalibus, secundum quod sensus eas demonstrat. Et qui sensus negligit in naturalibus (in rebus corporeis et sensibilibus), incidit in errorem».

Corollaria:

1.^m *Ergo sensatio habenda non est tamquam mera affectio interna et subjectiva.* Si enim res ita se haberet, per testimonium sensuum, quod certe sensatione constat et continetur, certitudinem adsequeremur, nos esperiri has vel illas affectiones, et ad summum demonstrare possemus, eas ab aliqua causa a nobis distincta oriri; at minime certitudinem de existentia corporum eorumque proprietatibus haberemus.

2.^m *Ergo Cartesius ejusque discipuli, qui sensationem ad meram affectionem internam conati sunt reducere, latam et facilem viam idealismo sternunt.*

¹ *Opusc.* 70, q. 5, art. 2.º